

Konsultatīvās padomes "Izglītība visiem" sanāksme

"Skola – gatava dažādībai?"

Sanāksmes laiks: 2018. gada 11. aprīlis

Sanāksme notiek: Jelgavas pilsētas pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādē „Rotaļa”

Sanāksme sākas: 10:00

PROTOKOLS Nr. 19

Sanāksmi vada: Baiba Moļņika, UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas ģenerālsēkretāre

Sanāksmē piedalās:

Ingus Alliks	Labklājības ministrijas valsts sekretārs
Aļona Babiča	Izglītības un zinātnes ministrijas Politikas iniciatīvu un attīstības departamenta vecākā eksperte
Aivars Draudiņš	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas valsts sekretāra vietnieks reģionālās attīstības jautājumos
Modra Jansone	Izglītības un zinātnes ministrijas vecākā eksperte finanšu jautājumos
Līga Bērziņa	Biedrības "Latvijas Autisma apvienība" valdes priekšsēdētāja
Aleksandrs Oļeiņikovs	Biedrības "Latvijas jaunatnes padome" valdes loceklis
Elīna Petrovskā	Pārresoru koordinācijas centra Attīstības uzraudzības un novērtēšanas nodaļas konsultante
Lolita Rūsiņa	Kultūras ministrijas Stratēģiskās plānošanas nodaļas vecākā referente
Gundega Zemtore	Biedrības "Vecāki par izglītību" pārstāve

Novērotāji, eksperti, sanāksmes organizatori:

Gunta Auza	Jelgavas Izglītības pārvaldes vadītāja
Ilze Dalbiņa	UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas Izglītības sektora vadītāja
Ainis Dzalbs	Latvijas Lauku ģimenes ārstu asociācijas pārstāvis, terapeits, ģimenes ārsts

Rimta Gaidamoviča	Jelgavas Vēstnesis, žurnāliste
Mudīte Reigase	Valsts izglītības satura centra Speciālās izglītības nodaļas vadītāja
Māra Silova	Projekta "Skola 2030" eksperte pirmsskolas izglītības jautājumos
Liene Skuja	Veselības ministrijas Veselības aprūpes departamenta vecākā eksperte
Ineta Upeniece	Valsts izglītības satura centra Vispārējās izglītības satura nodrošinājuma nodaļas vadītāja
Ilze Putniece	Pirmsskolas izglītības iestādes "Rotaļa" vadītāja
Sarmīte Joma	Jelgavas izglītības pārvaldes vadītājas vietniece

Darba kārtība

1. Ievadvārdi:

- Baiba Moļņika, UNESCO LNK ģenerālsēkretāre;
- Modra Jansone, Izglītības un zinātnes ministrijas vecākā eksperte finanšu jautājumos.

2. Ieskats UNESCO Ceļvedī iekļaujošas un kvalitatīvas izglītības nodrošināšanai:

- Baiba Moļņika, UNESCO LNK ģenerālsēkretāre.

3. Pirmsskolas loma kopīgajā izglītības vīzijā, atbalsts bērniem ar īpašām un speciālām vajadzībām, iekļaujošas vides radīšana:

- Ineta Upeniece, VISC Vispārējās izglītības satura nodrošinājuma nodaļas vadītāja;
- Mudīte Reigase, VISC Speciālās izglītības nodaļas vadītāja;
- Jautājumi un atbildes.

4. Bērnu diagnostika:

- Ainis Dzalbs, terapeits, ģimenes ārsts, Latvijas Lauku ģimenes ārstu asociācijas pārstāvis;
- Jautājumi un atbildes.

5. Kā uzrunāt dažādību: vecumposma īpatnības, kas jāņem vērā; kāda vide sekmē bērna atvēršanos; kāds atbalsts bērnam nepieciešams?

Iedvesmas stāsti:

- **Praktiski soļi iekļaujošas un atbalstošas vides veidošanai pārejas posmā no pirmsskolas uz skolu. Labās prakses piemēri Latvijā.**
Līga Bērziņa, Latvijas Autisma apvienības vadītāja
- **Jelgavas stāsts: kā pašvaldība īsteno iekļaujošo izglītību, kāda ir dažādu institūciju līdzdalība un atbildība – iesaistīšanās formas.**
Gunta Auza, Jelgavas Izglītības pārvaldes vadītāja.
- Jautājumi un atbildes.

6. Iepazīšanās ar pirmsskolas izglītības iestādi "Rotaļa":

- Ilze Putniece, pirmsskolas izglītības iestādes "Rotaļa" vadītāja.

1.

Sanāksmi ievadā klātesošos sveic **Modra Jansone**, uzsverot šīs sanāksmes tēmas aktualitāti. Jautājums ir ļoti nozīmīgs gan jaunā izglītības satura kontekstā, gan tādēļ, ka iekļaujošā izglītība ir Latvijas nākotne un ir jānodrošina atbalsts bērniem ar īpašām vajadzībām gan skolā, gan pirmsskolas izglītības iestādēs.

Sanāksmes dalībnieki tiek iepazīstināti ar sanāksmes tēmām, kuras ietver gan pirmsskolas izglītību un iekļaujošo izglītību un to savstarpējo sasaisti, gan agrīnās diagnostikas nozīmīgumu iekļaujošās izglītības saistībā. Vēl viens no sanāksmes uzdevumiem ir rast atbildes uz jautājumu, kā veiksmīgāk veidot iekļaujošo vidi ne tikai pirmsskolā, bet arī skolā, tādēļ ar labās prakses piemēriem dalīsies gan Jelgavas izglītības pārvaldes, gan Latvijas autisma apvienības pārstāves.

2.

Sanāksmes turpinājumā **Baiba Moļņika** prezentē UNESCO 2017. gada iekļaujošās izglītības ziņojumu: UNESCO vadlīnijas iekļaujošai un taisnīgai izglītībai (*A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education*). Vadlīnijās uzsvērts, ka cilvēku dažādība ir iespēja, un iekļaujošā izglītība vairs nav skatīta kā problēma, kura ir jārisina, bet tieši pretēji – kā iespēja saredzēt cilvēku dažādās spējas un kā tās var noderēt, lai bagātinātu izglītības procesu un sabiedrību kopumā. Veiksmīgi funkcionējošas iekļaujošās izglītības sistēmas izveide ir laikietilpīgs process, kura gaitā jāpārvar dažādi šķēršļi. Šī procesa attīstību raksturo trīs būtiski vārdi: piekļuve, līdzdalība un personības pilnveide.

Izvērtējot visu 195 UNESCO dalībvalstu pieredzi, ir izstrādātas arī UNESCO vadlīnijas iekļaujošai un taisnīgai izglītībai. Tajās atrodama gan dažādu valstu pieredze, gan dotie uzstādījumi. Bez šīm “atslēgām” iekļaujošas izglītības pamatā ir arī ieguvumu saskatīšana un izprašana, ko no tā var mācīties apkārtējie, kā arī materiālu un liecību apkopošana par šķēršļiem, ar kuriem bērni sastopas mācību procesā, īpaši pievēršoties riska grupām. UNESCO, organizējot debates, pievērš uzmanību tam, lai šīs riska grupas tiktu identificētas, piemēram, bērni ar speciālām vajadzībām, bērni – migranti, bērni no tālākiem reģioniem, bērni no sociāli atstumtām grupām u.c. Tomēr UNESCO LNK ģenerālsēkretāre atgādina, ka iekļaujošās izglītības koncepts runā par visiem bērniem neatkarīgi no viņu statusa, fiziskiem vai garīgiem traucējumiem vai citiem apstākļiem. Savukārt brīdī, kad šis jautājums nonāk līdz finansiālajam faktoram, ir jāspēj šīs grupas kategorizēt.

UNESCO ziņojumā minēts, ka iekļaujošas izglītības koncepta vienotībai jāpastāv jau valdībā, kā arī pašvaldību un skolas vidē. Atskatoties uz līdzšinējo pieredzi, Baiba Moļņika min, ka 2009. gada iecere stiprināt pirmsskolas izglītības iestādes iekļaujošās izglītības praksē ir bijusi laba, taču, ja to darītu atkārtoti, tad noteikti jāsaik ar pašvaldībām. Ir svarīgi paturēt prātā, ka skola nav izolēta vide, tāpēc pēc iespējas vairāk jāiesaista vecāki, nevalstiskās organizācijas un uzņēmēji, lai veidotu kopīgu izpratni un darbības modeļus.

Baiba Moļņika uzsver, ka liela nozīme ziņojumā vērsta arī uz izmaiņu ietekmes novērtēšanu, jo ir jāmēra tas, kas ir svarīgs, nevis tas, kas ir izmērāms, respektīvi, ir jāsaprot svarīgākie mērķi iekļaujošās izglītības kontekstā un jāizvērtē to sasniegšanas iespējas.

Domājot par instrumentālajiem ieteikumiem, tiek minēti daudzveidīgs pedagoģisko stratēģiju kopums, kas atbilst katra skolēna vajadzībām, kā arī sabalansēts un izpildāms mācību plāns, kas sekmē saikni starp dažādiem izglītības līmeņiem. Tāpat liela nozīme ir pieejamai materiāli tehniskajai

bāzei, kas atbilst mācību saturam, un šajā aspektā arvien lielāku lomu ieņem informācijas un komunikāciju tehnoloģijas.

Svarīgs aspekts, kas uzsvērts UNESCO ziņojumā, ir arī skolotāja izglītība un it īpaši – tālākizglītība. Ir minēti vairāki ieteikumi attiecībā uz skolotāju tālākizglītību un, pirmkārt, tā ir skolu sadarbība un speciālo skolu dalīšanās ar uzkrāto pieredzi. Tiecoties uz iekļaujošo izglītību, nedrīkst aizmirst par skolotāju plašo pieredzi, kuru iespējams izmantot kā resursu un ar to dalīties ir pat efektīvāk nekā ar mācību resursiem. Otrkārt, ja fokuss ir uz bērnu individuālajām vajadzībām, tad pastāv segregācijas risks, proti, ir jāatceras, ka tiek strādāts ar visu klasi kopumā, lai neviens bērns nekļūtu izolēts. Treškārt, skatoties uz skolotāju tālākizglītību, īpaša uzmanība jāpievērš tām iestādēm, kur jau šī ir esoša prakse un jāmēģina tā pilnveidot. Šī ir vēl viena iespēja attīstīt pedagogu savstarpējo sadarbību un prakses tālāknodošanu.

Atgriežoties pie vārda “monitorings” jeb mērīšana, ir jāsaprot, kā tālāk tiks risināts jautājums par iekļaujošo izglītību. Globālā līmenī programmā “Izglītība 2030” vairāki mērķi saistīti ar iekļaujošo izglītību gan pirmsskolā, gan citās vecumu grupās.

UNESCO iekļaujošās izglītības ziņojuma noslēguma daļa ir īpaši saistoša, jo jebkura valsts tiek aicināta veidot atsevišķu cilvēku grupu – šajā gadījumā tā varētu būt arī konsultatīvā padome –, kura kopīgi iziet cauri šai pragmatiski izveidotajai matricai, lai sevi novērtētu – gan to, kā strādā mūsu sistēma, gan to, kāda šobrīd ir skolotāju izglītība un tālākizglītība, kā arī to, kāda ir kopienas iesaiste.

UNESCO ziņojums: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002482/248254e.pdf>

Nobeigumā Baiba Moļņika atgādina, ka nav pasaules, kurā visi ir vienādi, tādēļ ir svarīgi pamanīt atšķirīgo un to novērtēt (prezentācija – protokola 2. pielikumā).

3.

Turpinājumā vārds dots Valsts izglītības satura centra (VISC) Vispārējās izglītības satura nodrošinājuma nodaļas vadītājai **Inetai Upeniecei**. Eksperte uzsver, ka pirmsskolas izglītība ir pilnvērtīga un nozīmīga izglītības sistēmas daļa. Ja šī brīža aktuālie Vispārējās izglītības likuma grozījumi, kas visplašāk apspriesti saistībā ar sešgadnieku tēmu, Saeimā tiks atbalstīti, no 2019. gada visas vispārējās izglītības pakāpes tiks atzītas kā vienlīdzīgas nevis kā gatavošanās uz nākamo pakāpi. Šajā perspektīvā pirmsskolas izglītība ir bērniem līdz 5 gadu vecumam, viens gads tiek īstenots kā sagatavošanās pamatizglītības ieguvei, savukārt tālāk jau seko deviņu gadu pamatizglītība un trīs gadu periods, iegūstot vispārējo vidējo izglītību. Sešgadīga bērna mācīšanās ir tikpat nozīmīga kā piecu, septiņu un astoņu gadu vecu bērnu mācīšanās, un tā būtu īstenojama gan pirmsskolas izglītības iestādēs, gan skolās. Pirmsskolas izglītības jeb obligātās sagatavošanās pamatizglītības saīsināšana par gadu būs pakāpeniska sistēmas transformācija, un neviens iesaistītais bērns no šī procesa necietīs. Sekojoši ir jautājumi, kas saistīti ar to, kādā veidā tiks izlemti un vadīti procesi, kas saistīti ar sešgadniekiem. Vai nu sešgadnieks paliek bērnudārzā un tiek izveidota pirmā klase bērnudārzā, vai arī tā ir iespēja, kuru ir īstenojušas vairāk nekā 300 vispārējās izglītības iestādes – skolā mācās gan piecgadnieki, gan četrgadnieki un sešgadnieki, tikai tas notiek atsevišķās telpās. Pieaugušo uzdevums ir saprast to, kā šos procesus noorganizēt un paturēt prātā kopējo vīziju – vispārējā izglītībā visās izglītības pakāpes ir vienlīdz nozīmīgas, un bērns ikvienā no pakāpēm var pilnvērtīgi attīstīt savu potenciālu.

Otrkārt, Ineta Upeniece uzsver, ka īpaši rūpīgi jāizvērtē pirmsskolas izglītības jēga un mērķi. Vairumā Eiropas valstu pirmsskolas pedagogs ir ar pedagoga izglītību, un pirmsskola pēc būtības ir izglītības iestāde. Ja pirms 10 gadiem par to, vai pirmsskolā bērniem ir jāmacās, bija spraigas diskusijas, tad šodien par to vairs neviens nestrīdas – jā, ikviens bērns atbilstoši savam vecumam pirmsskolā macās, un pedagoga uzdevums ir atbilstoši veicināt mācīšanās procesu.

Pievēršoties tām pārmaiņām, kuras sekos reizē ar projektu “Skola 2030”, tad tās pamatā ir saistītas ar kompetenču izglītību. Viena no galvenajām paradigmas maiņām, kas ikvienam būtu jāsaprot – zināšanas netiek uzņemtas tikai klausoties pie galda, ko vēsta skolotājs. Izglītības likums nosaka, ka mācīšanās ir arī bērna personības veidošanās, veselības stiprināšana un gatavošanās nākamajai izglītības pakāpei. Pirmsskolas izglītības vadlīniju projektā, kurš pavisam drīz tiks nodots Ministru kabinetam kopīgai izvērtēšanai, VISC ir definējis pirmsskolas mācību satura mērķi, kas vērsts uz bērnu, un tam pamatā – bērna potenciāla pilnīga izmantošana. Pirmsskolas izglītības satura īstenošanas mērķis – zinātkārs, radošs un dzīvespriecīgs bērns, kas dzīvo veselīgi un aktīvi, darbojas un macās ieinteresēti un ar prieku, gūstot pieredzi par sevi, citiem, apkārtējo pasauli un to savstarpējo mijiedarbību.

Ineta Upeniece atminas, ka Somijas Izglītības ministre akcentējusi, ka Somijas izglītības reformas mērķis ir laimīgs cilvēks. Latvijā diemžēl nereti atskan šaubas par šādu mērķi, kaut gan tas tik tiešām ir visbūtiskākais Izglītības ministrijas mērķis. Ikviens bērns piedzimst priecīgs, gribošs izzināt pasauli un kustīgs, un jautājums ir – kā pēc iespējas veiksmīgāk kopīgā profesionālā sadarbībā ir iespējams izmantot bērna dabisko potenciālu.

Saistībā ar sagatavošanās procesa saīsināšanu par vienu gadu ir jāmaina skatījums uz pirmsskolu: fokuss jāvirza uz caurviju prasmēm, sociāli emocionālajām prasmēm un pēctecīgi uz kognitīvo un fizisko prasmju attīstību kopumu. Nereti vecāki un skolotāji ir neizpratnē, kad ierauga zem caurviju prasmju attīstības pirmsskolā tādus vārdu salikumus kā “uzņēmējspēja” vai “pilsoniskā līdzdalība”, taču jāatceras, ka bērns jau pirmsskolā ir kopienas daļa – ģimenes, valsts daļa. Šīs spējas bērns vistiešākajā veidā attīsta gan smilšu kastē, gan mācoties pašapkalpošanās prasmi utt. Tādēļ šobrīd visbūtiskākais uzsvars tiek likts uz caurviju prasmju attīstību kā prasmju bāzi.

Ineta Upeniece min vēl vienu svarīgu faktoru saistībā ar pirmsskolas izglītību, kas saistīts ar likuma grozījumiem attiecībā uz izglītību un tikumību, kas pieņemti pirms diviem gadiem. Šajos grozījumos skaidri definēts vērtību kopums, kas ir vitāls bērna rakstura attīstībai. Būtiska ir arī pieaugušo mērķtiecīga sadarbība un informācijas tālāknodošana.

Sanāksmi turpina **Mudīte Reigase**, VISC Speciālās izglītības nodaļas vadītāja, kura iepazīstina ar to, kā paredzētie normatīvo aktu grozījumi varētu ietekmēt tālāko lietu attīstību attiecībā uz mērķa grupu, kurai veltīta šīs dienas sanāksme – bērniem ar speciālām vajadzībām, kaut gan iekļaujošās izglītības kontekstā ir jārunā par visiem šī vecuma bērniem.

2017./2018. mācību gada sākumā pirmsskolas izglītības līmenī kopā mācības uzsāka 96 693 bērni, un mazliet vairāk par 5% no visiem pirmsskolā esošajiem bērniem apmeklē speciālās pirmsskolas izglītības iestādes. Redzams, ka lielākā daļa bērnu ar speciālām vajadzībām apmeklē speciālās pirmsskolas izglītības iestādes, un šobrīd Latvijā tādas ir četrdesmit. Apmēram 50% no bērniem, kas ir speciālajās pirmsskolas izglītības iestādēs, macās vispārizglītojošajās pirmsskolas izglītības iestādēs. Piemērs – pirmsskolas izglītības iestāde “Rotaļa”, kur ir izveidotas atsevišķas licenzētas programmas

bērniem ar speciālām vajadzībām. Pirmsskolas izglītības programmas īsteno gan vispārizglītojošās skolas, gan speciālās skolas. Pirmsskolas vecumā visvairāk bērnu ar speciālām vajadzībām ir valodas traucējumu programmā.

Minēto normatīvo grozījumu 51. pantā paredzēts, ka nākotnē būs tikai divu veidu speciālās izglītības iestādes – speciālās skolas un speciālās izglītības attīstības centri. Tas nozīmē, ka bērni ar jebkuriem traucējumiem pirmsskolas vecumā apmeklēs vispārējās pirmsskolas izglītības iestādes. Turpinās pastāvēt arī pašvaldību speciālās skolas, kā arī tās speciālās skolas, kurām tiks piešķirts attīstības centra vai privātās speciālās skolas statuss. Šobrīd Latvijā nav nevienas privātās speciālās skolas, bet šāda iespēja ir paredzēta.

Mudīte Reigase vērš uzmanību arī uz jaunizveidoto 51. panta 5. apakšpunktu. Speciālās skolas varēs īstenot tikai piecas speciālās izglītības programmas, nevis deviņas, kā tas šobrīd paredzēts Vispārējās izglītības likumā. Pirmkārt, speciālās skolas varēs īstenot programmu bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem, kas ir pamatizglītības programma. Tāpat speciālās skolas būs tiesīgas izmantot speciālās izglītības programmas bērniem ar redzes traucējumiem un bērniem ar dzirdes traucējumiem – šādas programmas var būt gan pirmsskolas, gan pamata, gan vidējās izglītības programmās. Papildus šīm programmām varēs īstenot arī programmas ar garīgās veselības traucējumiem, un šobrīd Latvijā ir trīs šādas skolas. Tiek piebilsts, ka Latvijā šobrīd ir tikai 36 bērni ar garīgās veselības traucējumiem pirmsskolā, un 96% no viņiem ir speciālajā pirmsskolas izglītības iestādē. Speciālās skolas varēs īstenot arī pirmsskolas izglītības programmu bērniem ar jauktiem attīstības traucējumiem. Programmas bērniem ar fiziskās attīstības traucējumiem, bērniem ar valodas traucējumiem un ar somatiskajām saslimšanām speciālās izglītības iestādes īsteno vairs nevarēs.

Nobeigumā Mudīte Reigase min Izglītības un zinātnes ministrijas darba grupu, kura strādā pie izglītojamiem ar speciālām vajadzībām sniedzamo pakalpojumu izmaksu modeļu izstrādi. Darba grupas uzdevums ir izstrādāt priekšlikumus normatīvo aktu grozījumiem un pilnveidei. Šobrīd viens no galvenajiem mērķiem ir izveidot nepieciešamo minimālo nodrošinājumu, kam jābūt katrai izglītības iestādei. Minimālais nodrošinājums attiecināms uz trim jomām: 1) atbalsts, kas nepieciešams mācību vai ārpus skolas nodarbību pasākumos; 2) vides pieejamības nodrošināšana – ne tikai fiziskās vides, bet arī mācību vides pieejamība; 3) atbilstoša personāla nodrošināšana, kas var sniegt bērniem atbalstu jebkurā no mācību procesa līmeņiem (prezentācija – protokola 3. pielikumā).

Baiba Moļņika pateicās kolēģēm par uzrunu un jautā, kā turpmāk tiks domāts par skolotāju izglītošanu un to, kā izmantot skolotāju pieredzi, kas strādājuši speciālās izglītības iestādēs?

Modra Jansone piebilst, ka Mudīte Reigase jau pieskārusies jautājumam par speciālajām skolām un attīstības centriem. Attīstības centrs šādu iestādes statusu saņem tieši tad, kad tā gan konsultē, gan sniedz metodisko palīdzību citu skolu pedagogiem un vecākiem.

Mudīte Reigase papildina, ka arī augstākās izglītības iestādēs, kurās ir pedagogu sagatavošanas programmas, šobrīd tiek strādāts pie jaunām programmām, un visiem pedagogiem obligāti tiks mācīts, kā strādāt ar bērniem ar speciālām vajadzībām. Pie šīm programmām šobrīd kopīgi strādā Latvijas Universitāte, Daugavpils Universitāte, Liepājas Universitāte un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, meklējot atbildes uz jautājumu, kas tieši šādā programmā būtu jā māca topošajiem pedagogiem. Plānoti arī profesionālās pilnveides kursi, kā arī tiek strādāts pie jauniem noteikumiem

par profesionālās kvalifikācijas un profesionālās pilnveides prasībām pedagogiem, kur arī tiks ietverti jautājumi par to, kā strādāt ar bērniem ar speciālām vajadzībām.

Ineta Upeniece piebilst, ka arī "Skola 2030" ietvaros tiks īstenota pedagogu profesionālā pilnveide izglītības iestādēs, mācot skolotājiem savstarpēji sadarboties un analizēt pedagoģisko procesu iekļaujošās izglītības kontekstā. Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija pavisam drīz īsteno pirmsskolas mācību konsultantu kursus, kuros reģioni tiks aicināti deleģēt pedagogus, kas tīklošanas procesā varēs tālāk nodot savu pieredzi. Papildus tiek minēts arī aspekts, ka iepriekšējā speciālās izglītības projektā tika izstrādāts *DIBELS Next* tests agrīnās lasītprasmes noteikšanai (oriģināli izstrādāts ASV un pēcāk adaptēts arī Latvijā), kuru izmanto vajadzību diagnosticēšanai. Šis instruments tiek pielāgots arī vecākajām klasēm, un šobrīd testa izmantošanu "Skola 2030" ietvaros apgūst arvien vairāk skolotāju. Ir redzams, ka tiek meklēti dažādi ceļi, lai pilnveidotu skolotāju prasmes, tomēr nezūdošs ir jautājums par to, ko skolotāji darīs tālāk, kad būs izieti konkrētie kursi. Māra Silova min, ka atsevišķas sarunas bijušas arī ar Veselības ministriju par agrīnās diagnostikas instrumentiem, kas ir ļoti nepieciešami, domājot tieši par fizisko aktivitāšu veikšanu.

Gundega Zemture vaicā, vai atbalsts būs pieejams ikvienam bērnam, jo ne visiem bērniem traucējumi ir smagā formā. **Mudīte Reigase** atbild, ka tiek izstrādāti priekšlikumi normatīvā regulējuma pilnveidei. Viens no priekšlikumiem: atbalstu izglītības iestādē varēs sniegt arī tiem bērniem, kuriem ir izglītības iestādes psihologa, logopēda vai speciālā pedagoga atzinums par nepieciešamo atbalstu. Šobrīd ir vēlme šo prasību iekļaut arī normatīvajā regulējumā.

4.

Sanāksmes turpinājumā **Ainis Dzalbs** pateicas par iespēju piedalīties sanāksmē un, izsakot savu personīgo viedokli, Latvijas Lauku ģimenes ārstu asociācijas pārstāvis atzīst, ka, lai gan atbalsta iekļaujošo izglītību un bērnu integrāciju, ir sagaidāms, ka lielai daļai sabiedrības tomēr būs grūti pieņemt, ka bērni, kuri ilgstoši bijuši aprūpējami un iekļauti kādā noteiktā vidē, tagad kļūs par neatkarīgiem sabiedrības locekļiem. Šī iemesla dēļ noteikti ir atbalstāms, ka bērni no riska grupas tiek iekļauti sabiedrībā, tādējādi mazinot aizspriedumus par bērnu ar īpašām vajadzībām un viņa nespēju iekļauties. No otras puses, ģimenes ārstam jāņem vērā aspekti no savas profesionālās pieredzes, tāpēc tiek izteiktas raizes par to, vai bērni, kuriem ir ļoti specifiski traucējumi, saņems pienācīgu aprūpi un atbalstu.

Ainis Dzalbs informē, ka sniegs nelielu izklāstu par agrīnās diagnostikas iespējām ģimenes ārstu praksē, pamatojoties uz pieredzi Latvijas Lauku ģimenes ārstu asociācijā, kā arī norādīs uz iespējām, kā veicināt sadarbību starp iesaistītajām pusēm, jo ir skaidrs, ka galamērķis – laimīgs bērns – ir kopīgs ikvienam iesaistītajiem. Tāpat tiks skaidrota ģimenes medicīnas būtība, galvenie uzdevumi, iespējas un tie faktori, ar ko ģimenes ārsti atšķiras no citiem speciālistiem. Klātesošie tiks iepazīstināti arī ar profilaktiskajām apskašu programmām, kas Latvijā ir agrīnas veselības traucējumu atklāšanas stūrakmens. Ikviens ģimenes ārsts balstās uz valstiski izstrādātu profilaktisko apskašu programmu, lai pēc iespējas ātrāk atklātu noteiktajiem vecuma posmiem raksturīgās veselības problēmas.

Ģimenes medicīna – tā ir nozare, kas nodrošina primāro veselības aprūpi. Ģimenes ārsts ar savu komandu ir tā medicīnas daļa, pie kuras piekļūt ir visvieglāk. Tas ir pirmais kontaktpunkts, kas savieno ikvienu cilvēku ar plašo medicīnas sistēmu. Ainis Dzalbs uzsver, ka no citām specialitātēm ģimenes ārsti atšķiras ar to, ka palīdzības process balstīts uz ilgtermiņa attiecībām starp pacientu un ārstu.

Ģimenes medicīnu raksturojošie atslēgas termini – tā ir nepārtraukta, koordinēta, holistiska. Veselības aprūpe tiek balstīta uz pacienta sociālajām vajadzībām, kultūras un izglītības līmeņiem, kā arī jāņem vērā finansiālais aspekts. Ģimenes ārsta darbu neierobežo ne pacienta dzimums, ne vecums, kā arī nav ierobežojums kādā konkrētā orgānu sistēmā. Ainis Dzalbs piebilst, ka tas nenozīmē, ka ģimenes ārsti var tikt galā ar jebkuru medicīnisku problēmu, taču tiek piedāvāts universāls un visai sabiedrībai pieejams aprūpes līmenis.

Sanāksmes dalībnieki tiek iepazīstināti ar ģimenes medicīnas līmeni Latvijā, kur tā ir salīdzinoši jauna nozare. Darba apjoms ir plašs, jo ģimenes ārsti ir tie, kas savā darbībā aptver visas vecumu grupas un realizē profilaktisko darbu, mājas vizītes, vakcinācijas, kā arī agrīnu slimību diagnostikas programmas, arī agrīno saslimšanu diagnostiku bērniem. Profilaktisku apskašu programma bērniem ir agrīnas veselības traucējumu atklāšanas stūrakmens. Tā ir sistēma, kas jau ilglaicīgi pastāv Latvijā, un idejiski tā tiek balstīta uz zināmu regularitāti, kurā ģimenes ārsti tiek ar bērniem un mēģina noteikt vecuma grupai raksturīgas saslimšanas. Lai gan pamatā šo sistēmu nodrošina ģimenes ārsts ar savu komandu, atsevišķos vecuma posmos tiek piesaistīti arī citi speciālisti, piemēram, acu ārsti, zobu higiēnisti utt.

Viens no ģimenes ārstu prakses kvalitātes rādītājiem ir regulāras bērnu profilaktiskās apskates, kā arī vakcināciju nodrošināšana. Latvijā valsts izvirzītie kritēriji tiek sasniegti apskašu programmas realizēšanā. Darbs sākas jau dzemdību nodaļā, kur vecmātes novēro jaundzimušos un speciālisti veic iedzimtu slimību *skrīningu*, sirdskaišu agrīnu diagnostiku un dzirdes pāraudi. Ar šo izmeklējumu rezultātiem bērns nonāk ģimenes ārstu praksē. Ja agrīni tiek diagnosticēti kādi veselības traucējumi, seko zināms darbību un rekomendāciju kopums. Līdz gada vecumam bērni tiek pārbaudīti regulāri – vienu līdz divām reizēm mēnesī. Šajā laikā tiek novērota bērna psiho-motorā attīstība, savukārt no divu gadu vecuma līdz pilngadībai profilaktisko vizīšu minimums pie ģimenes ārsta ir vismaz reize gadā.

Sanāksmes turpinājumā Ainis Dzalbs iepazīstina klātesošos ar dokumentāciju, kurā norādīti pieturas punkti, uz kuriem ģimenes ārsti balstās profilaktisko apskašu laikā. Katrā vecuma posmā ir konkrētas lietas, kurām jāpievērš īpaša uzmanība. Tās ir zināmas prasmes un iemaņas, kas saistītas ar izglītību, spēju apgūt, garīga rakstura traucējumiem u.c.

Profilaktiskā apskate savā būtībā ir saruna ar pacientu, vispārējā izmeklēšana un antropometrisko rādītāju novērtēšana. Tiek novērtēts arī neiroloģiskais stāvoklis, stāja, redze, runas prasmes. Pēdējā laikā īpaši tiek novērtēta mutes veselība. Acu ārsta apmeklējums bērniem tiek noorganizēts 3, 6 un 7 gadu vecumā, kā arī papildus redzes pārbaudes tiek veiktas arī skolās. Jāatceras, ka tās neietver laboratoros izmeklējumus, jo nereti vecāki domā, ka profilaktiskā apskate sevī ietver arī tādu diagnostiku kā magnētiskā rezonanse vai datortomogrāfija. Šie procesi tiek piemēroti tikai tad, ja ir aizdomas par kādu konkrētu saslimšanu.

Ainis Dzalbs izceļ profilaktisko apskašu nozīmīgumu, atgādinot, ka tās nenozīmē tikai bērna stājas vai runas pārbaudes, bet arī sociāli nelabvēlīgo riska faktoru identifikāciju un iespēju robežās – veselīgu dzīvesveidu. Ģimenes medicīnas uzdevums nav aizstāt sabiedrības veselības stāvokļa uzlabošanas iniciatīvas vai slimību profilakses kontroles centra darbu, bet gan konsultēt individuāli, mēģinot rast risinājumus problēmsituācijām. Tās var būt gan garīga, gan emocionāla rakstura problēmas, kuru gadījumā ir jārunā ar pašu pacientu, mēģinot izprast, kā bērns jūtas pirmsskolā vai citās mācību iestādēs, kādas ir viņa sekmes, panākumi un grūtības. Pēdējo gadu laikā arvien vairāk tiek runāts arī

par reproduktīvās veselības jautājumiem, jo ir secināts, ka šī tēma ir atstāta novārtā un bērni tajā ir arvien mazāk zinoši. Beidzot pamatskolu, nereti jaunieši labāk zina, kā apieties ar tehnoloģijām, bet ļoti atpaliek zināšanās, kas saistās ar reproduktīvo veselību. Šķiet, ka šī informācija mūsdienās ir ļoti pieejama ikvienam bērnam un jauniešiem, taču ikdienā arvien nākas saskarties ar agrīno grūtniecību utt.

Pievēršoties iespējamajām grūtībām, realizējot profilaktisko darbu, Ainis Dzalbs izceļ vairākus aspektus. Pirmkārt, tā ir nepietiekama vecāku līdzdalība, jo ne vienmēr bērni tiek atvesti uz regulārajām apskatēm. Mazāk problemātiski ir jautājumi, kas saistīti ar fizisko veselību – atklājot dažādas iedzimtas anomālijas, defektus, astmu, cukura diabētu utt. Lielākas grūtības sagādā psihomotoro attīstības novērtējumu, uzvedības traucējumu un mācīšanās grūtību diagnostika. Mācīšanās grūtības iespējams diagnosticēt tikai tām raksturīgā vidē, šajā gadījumā – izglītības iestādēs. Bērns pirmsskolā un skolā pavada vairākus gadus, tādēļ skolotāji ir tie, kuri spēj ievērot pirmās problēmu pazīmes. Ja bērns neslimo, tad uz profilaktisko apskati ierodas reize gadā uz 20-25 minūtēm, un šis laiks nav pietiekams, lai ģimenes ārsts vienpersoniski spētu izvērtēt un diagnosticēt mācīšanās grūtības. Pirmkārt, tādēļ, ka avots ir vienpusējs. Visbiežāk tā ir vecāku neapmierinātība ar bērnudārza kvalitāti, jo bērnam netiek pievērsta gana liela uzmanība. Diemžēl nereti zem šīm sūdzībām slēpjas bērnu uzvedības traucējumi vai mācīšanās grūtības. Problēmas var sagādāt arī informācijas trūkums, kura dēļ bieži diagnozes ir novēlota un ir ierobežotas palīdzības iespējas.

Šis faktors noved pie vienas no lielākajām problēmām, ar ko saskaras ģimenes medicīnā – objektīvas informācijas saņemšana no pirmsskolas vai skolas – un to, vai ģimenes ārsti vispār uzzina par mācīšanās grūtībām un uzvedības traucējumiem no izglītības iestādēm. Mācību un uzvedības traucējumu diagnostika, kas var ietvert arī uzmanības deficītu, hiperaktivitātes sindromu un autiskā spektra traucējumus, vismaz sākotnēji balstās tikai uz pedagogu sniegto informāciju. Šī iemesla dēļ būtu nepieciešams skaidri definēt, pie kā ģimenes ārstam vērsties un cik daudz informāciju skolas vadībai, medmāsām un pedagogiem ir jāizceļ un jādiskutē.

Arī medicīnā ir aktuāla datu aizsardzība. Nākas saskarties ar tik nopietnām problēmām, kā izglītības iestādes atteikums ģimenes ārstam izsniegt bērna medicīnisko karti, pamatojoties uz aizbildinājumu, ka tā satur sensitīvus datus (piemēram, personas kodu). Šis jautājums ir izšķirošs, ja bērns ir no sociālās riska grupas un ir ilgstoši klīdis pa dažādām Latvijas pilsētām līdz nonācis kāda cilvēka aizgādībā, tādēļ visa medicīniskā dokumentācija ir pazudusi. Vienīgais dokuments, ko šādā gadījumā viena iestāde pārsūta otrai, ir bērna medicīniskā karte, kas satur datus vismaz par bērna vakcinācijām. Šādas problēmsituācijas ir jāizceļ un par tām jādiskutē.

Sanāksmes turpinājumā eksperts pievēršas šo šķēršļu iespējamajiem risinājumiem un tam, kā uzlabot savstarpējo sadarbību. Visbiežāk notiek dalīšanās ar dokumentāciju, bērnam iestājoties pirmajā klasē: nodota bērna medicīniskā karte, kas satur īsu informāciju par bērna veselības stāvokli. Tomēr tiek norādīts, ka šī kartiņa neatspoguļo visu nepieciešamo informāciju, piemēram, tajā nebūs norādīts, ka bērns ir inficēts ar HIV. Lai gan šī slimība nav izplatīta bērniem, tā ir iespējama, un gadījumā, ja vecāki iebilst, tad ģimenes ārsti šo informāciju neatspoguļo dokumentos, bet vecāki tiek motivēti informēt vismaz klases audzinātāju. Arī gadījumā, ja bērns uzsāk gaitas izglītības iestādē pusotra gada vecumā, ģimenes ārsts varēs sniegt informāciju tikai par tādiem pamatfaktoriem, kā bērnu augums un svars. Runas defekti vai neuro-psihiskie traucējumi šajā vecumā vēl nav novērojami, tādēļ jāsecina, ka katrs bērns ir jāuztver kā potenciāls slimības vai infekcijas avots.

Klasiskais sadarbības princips ir medicīnas pedagoģiskās komisijas. Pamatā ir zināma kārtība un prasības, kā dokumenti ir jānosūta, taču nosūtītāji ir nevis ģimenes ārsti, bet skolu pārstāvji (pedagogi, medmāsas, psihologi utt.) Caur ģimenes ārstiem skolu pārstāvji vērsas pie pedagoģiskajām komisijām, un šādi medicīnas personāls nereti nonāk sarežģītā situācijā, kurā šķietami veselam bērnam, par kuru vecāki nav ziņojuši, jau vairākus gadus pirmsskolā ir grūtības apgūt dažādas iemaņas. Sūtīt ziņojumu pedagoģiskajai komisijai laikā, kad bērnam jau teorētiski ir jāsāk iet skolā, ir par vēlu, jo ģimenes ārstiem nav pieejama informācija, uz kuru balstīt šo ziņojumu. Tādēļ, ja piemin kolēģu iepriekš izcelto faktoru – laimīgs bērns, kura potenciāls tiek pilnvērtīgi izmantots –, šāda veida problēmām ir jāpievērš uzmanība jau daudz agrīnākā posmā. Ainis Dzalbs atgādina, ka ģimenes ārstu kolektīvs, balstoties uz saviem novērojumiem, nespēj atpazīt mācīšanās grūtības. Tāpat ģimenes ārsti nesaņem slēdzienus no pedagoģiski medicīniskās komisijas par to, kas tālāk notiek ar bērnu. Šis ir īpaši svarīgi, jo mācīšanās grūtības un uzvedības traucējumi var būt simptomi kādai citai nopietnai slimībai.

Turpinājumā Ainis Dzalbs atgriežas pie iekļaujošās izglītības tematikas, labām sekmēm un laimīgu bērnu. Ir svarīgi paturēt prātā, ka ne vienmēr bērnam, kuram skolā ir sliktas sekmes, ir veselības traucējumi. Viena no svarīgākajām atziņām, kas iegūta ģimenes medicīnas praksē: svarīgākais nav tas, cik zinošs un varošs ir ģimenes ārsts, jo priekšnoteikums bērna veselībai ir vesela vide jeb vesela ģimene, pieejami pamatresursi utt. Eksperts atzīst, ka tas, ar ko ģimenes ārsti saskaras visbiežāk, ir sociālekonomiskās problēmas. Personīgajā pieredzē 25% no visiem bērniem ir sociālā riska ģimeņu grupā. Visbiežāk šie riski ir trūcīgo statuss, bezdarbs un pārmērīga alkohola lietošana. Šie 25% jeb vairāk nekā 100 bērnu ir tie, kuriem ģimenes ārsts diemžēl nesaskata to pašu potenciāla realizācijas iespējamību, kā tiem bērniem, kuri uzauguši veselā, laimīgā un izglītotā vidē. Taču šāds rezultāts ir ne ģimenes ārstu, ne skolas nolaidības dēļ, bet tieši tādēļ, ka trūkst ciešas sadarbības principu. Šī sadarbība iekļauj arī sasaisti ar sociālo dienestu, un tas, ko Aiņa Dzalba prakse mēģina panākt savā novadā un pagastā, ir doties regulārās mājas vizītēs. Tikai šādā veidā ir iespējams pilnībā iepazīties ar bērna ģimenes vidi un kā tā ietekmē bērna attīstības procesus. Ja tiek novēroti īpaši nelabvēlīgi apstākļi, tad ģimenes ārsti dara visu iespējamo, lai bērns agrīni tiktu nosūtīts uz pirmsskolas izglītības iestādi.

Ainis Dzalbs atzīst, ka ir utopiski cerēt, ka, ja bērns tiks izņemts no nelabvēlīgas vides, tad pazudīs arī slimību riski. Bet, ja bērns netiek laicīgi izņemts no šīs vides un uzreiz ievietots pirmsskolas iestādē, ir bezcerīgi sagaidīt, ka viņš pēkšņi pratis rakstīt un zīmēt. Šādā gadījumā bērnam nebūs uzstādīta diagnoze, taču nebūs arī iemaņu, kuras būtu bijušas nepieciešams sniegt ģimenes locekļiem. Bērnam, kurš uzaug nelabvēlīgā ģimenē, ir pavisam citas ģimenes vērtības, jo dažkārt bērni nesastopas ar tik ikdienišķām darbībām, kā, piemēram, vecāku došanās uz darbu. Strādājot ar šādiem bērniem, ir nepieciešama ne tikai ģimenes ārstu un pedagogu palīdzība, bet arī sabiedrības iesaiste, kas motivē mainīties un attīstīties gan bērnam, gan vecākiem.

Nobeigumā Ainis Dzalbs atkārtoti izceļ ciešākas sadarbības nepieciešamību, lai sasniegtu galveno mērķi – bērna labklājību. Eksperts aicina uzturēt ciešāku savstarpējo komunikāciju (prezentācija – protokola 4. pielikumā).

Baiba Moļņika pasakās Ainim Dzalbam par plašo ieskatu ģimenes ārsta darbības sfēras problēmjautājumos un iespējamajos risinājumos un norāda, ka viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc ir tapusi šī konsultatīvā padome, ir starpdisciplinārās sadarbības stiprināšana.

Ineta Upeniece jautā, kāda papildus informācija būtu nepieciešama no skolas, kas būtu palīdzīga sadarbības stiprināšanā?

Ainis Dzalbs atbild, ka ir pārliecināts, ka lielākā daļa ģimenes ārstu būtu ļoti pateicīgi, ja savlaicīgi saņemtu informāciju no skolotājiem par to, ka bērnam ir mācīšanās grūtības un viņš atpaliek mācību vielas apgūšanā.

Ineta Upeniece atzīst, ka uzlikt skolotājam par pienākumu sazināties ar ģimenes ārstiem nav atbilstošs risinājums. **Gundega Zemure** piebilst, ka tas varētu būt skolas medicīnas māsu uzdevums.

Ainis Dzalbs uzsver, ka medicīnas mācai būtu jānodod informācija vismaz rakstiskā veidā, kas jau dotu iespēju ģimenes ārstam pievērst uzmanību atsevišķiem aspektiem. Tomēr ģimenes ārsti būtu ļoti pateicīgi saņemt informāciju no skolotājiem, jo viņi visciešāk ir iesaistīti mācību procesā un vislabāk spēj saskatīt problēmu. Šī arī ir agrīnās informācijas nodošana, kas tika minēta iepriekš, un šādā gadījumā arī ģimenes ārsta palīdzība varētu būt daudz efektīvāka.

Baiba Moļņika vēlreiz pateicas Ainim Dzalbam par uzrunu un min, ka šis nobeigums veido tiltu ar nākamo sarunas tematu, par ko runās Līga Bērziņa – Latvijas Autisma apvienības pārstāve.

5.

Līga Bērziņa pateicās par doto iespēju un, turpinot iepriekšējo prezentāciju tematiku, min, ka šīs dienas sanāsmē runās par elementiem, kas ļauj bērniem vieglāk iekļauties apkārtējā sabiedrībā un dalīties labās prakses piemēros.

Pirmais un fundamentālais labās prakses piemērs nāk no Ziemeļvalstīm. Šajā reģionā ir obligātā pārbaude jeb *check up*: medicīnas māsa veic bērna attīstības novērtējumu, kura galvenie mērķi ir noskaidrot valodas attīstību, runas spēju un vai motorās spējas ir atbilstošas bērna vecuma posmam. Uzreiz pēc apskates tiek noteikti arī atbalsta pasākumi. Šīs sistēmas būtisks elements ir vecāku iesaiste. Kad šī sistēma pirms desmit gadiem tika pirmo reizi ieviesta, pastāvēja milzīga pretestība no vecāku puses, tādēļ valsts lēmums bija gadījumā, ja vecāki izvairās vest bērnus uz obligātajām pārbaudēm, tiek piemērotas finansiālas sankcijas attiecībā uz nodokļu atlaidēm un sociālajiem pabalstiem. Pēc pusotra gada sasniegšanas visi jautājumi par bērnu pāriet Izglītības ministrijas pārziņā. Tas nozīmē, ka tajā brīdī, kad bērns nonāk izglītības iestādē, tā ir pedagogu atbildība veikt šīs pārbaudes jeb attīstības novērtējumus. Šī sistēma norāda, ka valsts ir ieinteresēta, lai ikviens par bērna sociālajām vajadzībām uzzina pēc iespējas ātrāk.

Balstoties uz Autisma apvienības pieredzi, diemžēl nereti bērnam, kuram parādās autiskā spektra traucējumi, pēcāk tiek noskaidrots, ka tie parādījušies brīdī, kad radušās problēmas ģimenē vai bērns ir zaudējis vienu vai abus vecākus. Šādā gadījumā bērnam jāturpina apmeklēt skolu, piedzīvot dažādas grūtības, bet bērns nevar saņemt nekāda veida atbalstu, jo nav uzstādīta diagnoze. Neskatoties uz to, ka pastāv bezgalīgi daudz dažādu medicīnisko diagnožu, bieži vien vislabākā palīdzība ir atbilstošas pedagoģiskās metodes, it īpaši, ja tā nav slimība, bet gan attīstības traucējumi. Daudz problēmu atkrīst, ja izvērtējumi tiktu veikti nevis medicīniski, bet pēc būtības, balstoties uz speciālajām vajadzībām.

Nākamais izaicinājums, ko min eksperte, ir jau iepriekš skartais jautājums par to, ka vecāki nesniedz patiesu informāciju par situāciju mājās. Nereti vecāki arī neievēro šīs problēmas, jo bērns mājās

atrodas cita veida vidē nekā skolā, kur nākas sastapties ar dažāda veida praktiskiem un intelektuāliem izaicinājumiem. Pastāv gadījumi, kad bērni bez problēmām komunicē ar pieaugušajiem un neuzrādās nekādi traucējumi, taču bieži vien grūtības saziņā ir tieši ar vienaudžiem, atrodoties klasē ar daudz bērniem. Šādā gadījumā arī psihologa novērtējums, kas veikts ārpus klases telpām, neko neizteiks. Psihologam ir svarīgi doties uz klasi un novērot, kā bērns sazinās ar citiem vienaudžiem, tāpēc Līga Bērziņa piekrīt, ka ir ļoti svarīga ne tikai medicīnas mēšanas vai speciālā pedagoga palīdzība, bet arī atgriezeniskā saite no klases audzinātāja, kurš saskaras ar šīm grūtībām ikdienā.

Pievēršoties pirmsskolas tematikai, tiek uzsvērts, ka, ja šajā vecuma posmā nav atbilstošu atbalsta pasākumu, bērnam nav iespējas uzsākt mācību gaitas. Ja bērniem netiek laicīgi sniegta atbilstoša palīdzība, strauji pieaug invaliditātes risks. Līga Bērziņa uzsver, ka šajā gadījumā nerunā par speciālās izglītības programmām, bet gan par plaša spektra intervences pasākumiem, par kuriem pedagogi visbiežāk nav informēti vai zina tikai nelielu daļu no tiem. Otrs gadījums ir pedagogi ar ilgu darba stāžu, kuri atsakās izmēģināt jaunas iniciatīvas, jo vēlas pieturēties pie vecajām metodēm.

Atgriežoties pie Ziemeļvalstu piemēra, bērniem, uzsākot bērnudārza gaitas, speciālo vajadzību identifikācija notiek šajā vidē. Pedagogi ir iepriekš apmācīti un atpazīst bērnu speciālās vajadzības. Tālākie atbalsta pasākumi tiek sniegti arī skolā, kas ir īpaši nozīmīgi, ja bērnam ir jaukti attīstības traucējumi, jo šādā gadījumā mediķiem bieži vien ir ilgstoši grūti noteikt diagnozi. Nākamais nozīmīgais elements, kas tiek izcelts – pedagogu pienākums ziņot par bērna grūtībām mācību jomā. Somijas gadījumā pedagogiem, kuri ir palaiduši garām vai laicīgi nav ziņojuši par konkrētiem bērnu attīstības traucējumiem, tiek piemērotas ievērojamas sankcijas. Vēlreiz tiek uzsvērts, ka šī sistēma ir izcelta kā labās prakses piemērs, jo ir vērsta uz to, lai bērnu speciālās vajadzības tiktu atpazītas pēc iespējas laicīgāk un nekavējoties tiktu kompensētas.

Latvijā vairāki pozitīvi piemēri novēroti tieši pirmsskolas izglītības iestādēs, kad pedagogi ir iniciatori pārmaiņām un ir pirmie, kas iztaujā vecākus par viņu zināšanām par, piemēram, autisma pazīmēm. Zināmi arī daudzi gadījumi, kuros bērns mazotnē ilgstoši nav runājis, taču viņam nekad nav tikusi uzstādīta diagnoze. Viens no šādiem bērniem ir izaudzis par jaunieci, kurš šobrīd laboratorijā programmē neironu tīklus. Šādās reizēs milzīgs ieguldījums ir bijis no pirmsskolas izglītības iestādes puses, kura spējusi atpazīt bērna speciālās vajadzības, tādēļ svarīgi ir nodrošināt atbalstu un zināšanas arī pedagogiem.

Līga Bērziņa stāsta, ka arī pati nesen ieguvusi pedagoga kvalifikāciju un viņas zinātniskais darbs bijis par emocionālās vardarbības izglītības iestādē korelāciju ar pedagogu darba stāžu. Līga Bērziņa jau četrus gadus apmeklē dažādas Latvijas skolas. Viņas pieredze vēsta, ka nedrīkst par zemu novērtēt skolas pedagogu emocionālā klimata nozīmi saistībā ar bērnu emocionālo labklājību un bērnu attīstību. Realitātē izglītības iestādes dinamika mēdz būt vērsta virzienā uz bērnu vai prom no bērna. Ja tā vērsta prom no bērna, tad var aizmirst par visu iepriekš minēto, jo nav iespējams palīdzēt bērniem bez sakārtotas un pozitīvas vides skolotājiem. Atzīstami ir tas, ka arī Latvijā arvien biežāk novērojamas speciālās sapulces un treniņi skolotājiem, kā arī multi-disciplināras darba grupas, kuru dalībnieki strādā vienotam mērķim.

Bērni autisma diagnozi saņem noteiktos vecuma posmos, parasti 2,5 gadu, 7 gadu un 11 gadu vecumā. Šajos posmos bērna dzīvē notiek ļoti nozīmīgas pārmaiņas. Vecāki nereti uztraucas, ka bērns saņem diagnozi tikai 11 gadu vecumā, bet novēlota diagnoze ne vienmēr ir medicīnas sistēmas vaina.

Kā jau iepriekš minēts, šis faktors ir atkarīgs gan no pirmsskolas izglītības iestādes, gan sākumskolas pedagogiem, gan ģimenes locekļu iesaistes. Novēlotas diagnozes gadījumā prioritāri ir meklēt un veiksmīgi pielāgot bērnam jaunu mācību vidi, nevis tiekties pēc medicīniskiem skaidrojumiem.

Neskatoties uz to, ka, aizslēdzot speciālās izglītības iestādes, bija paredzēts ietaupīt finansiālos līdzekļus, ir noticis tieši pretējais. Tas skaidrojams ar to, ka daudz bērnu tika pārceļti uz vispārīzglītojošo izglītības sistēmu, bet speciālajās izglītības iestādēs nonāca tie bērni, kas veselības problēmu dēļ parasti laiku pavadīja mājās vai medicīnas iestādēs. Diemžēl var secināt, ka šobrīd aptuveni 80% bērnu, kas atrodas speciālās izglītības iestādēs Latvijā, tur ir nevietā.

Turpinājumā tiek izcelti faktori, kas nozīmīgi labvēlīgas iekļaujošās vides veidošanai izglītības iestādēs, balstoties uz labās prakses piemēriem Latvijā. Kādā skolā klases telpā uz tāfeles sazīmēti dinozauri, jo klasē ir bērns, kurš atsakās risināt uzdevumus, kuros minēti āboli vai apelsīni, jo viņam nepatīk oranžā krāsa. Savukārt dinozaurus bērns ir gatavs reizināt. Šāds gadījums māca, kā rast alternatīvas nevis "lauzt" bērnus un spiest domāt vienā noteiktā virzienā. Otrkārt, ir jādod bērniem pauzes tad, kad tas ir nepieciešams, un tik, cik tās ir nepieciešamas. Šajā gadījumā Līga Bērziņa atsaucas uz Cēsu sākumskolas piemēru, kurā ir izveidots "dusmu stūrītis" tiem brīžiem, kad bērnam ir vajadzīga pauze no mācībām. Treškārt, pedagoga palīgs un asistents ir nepieciešams ne tikai vienā klasē, bet visā skolā. Papildu gan pirmsskolā, gan skolā bērniem, kam nepieciešams īpašs atbalsts, ir jānodrošina uzticības persona. Bieži vien ļoti svarīga ir kaut vai viena persona, kas tic bērnam un sniedz viņam atbalstu, jo bieži situācija pasliktinās tieši tad, kad bērns zaudē ticību sev un vecāki zaudē ticību bērnam.

Bieži ir izveidotas A/B/C/D klases, kurās "A" klasē ir visi elitārie bērni, kamēr "D" klasē tie, kas "paliek pāri". Līga Bērziņa dalās ar vēl vienu piemēru no pozitīvās pieredzes, kad iepazinusies ar kādu meiteni, kas Latvijas Universitātē pirms trim gadiem bija beigusi pedagoģijas programmu. Pēc universitātes absolvēšanas meitene devusies strādāt uz mazpilsētu, kur viņai pavēstīts, ka viņas vienīgā iespēja ir būt "D" klases audzinātājai. Tā gada oktobrī meitene iesniegusi atlūgumu un direktoram devusi divas iespējas: vai nu tiek akceptēts, ka šī klase vienā mācību gadā neizņems nepieciešamo mācību vielas saturu, vai arī viņa aizies no darba. Direktore esot piekritusi pirmajai iespējai, un izveidota "stop programma". Ja kādā brīdī bērns tiek apcelts vai klasē ir sajukums, jebkuram skolēnam ir iespēja pateikt "stop". Šajā brīdī mācību process tiek apturēts, un tālāk tiek analizēts, kādēļ kāds ir apsmējis citu bērnu un vai tiešām gadījums ir smieklīgs, ja citam tas ir sāpīgi. Šāda sistēma pilnībā izmainījusi emocionālo vidi, mācību procesu. Skolotāja, kas ieviesa "stop" programmu, ar šo klasi nu jau strādā ceturto gadu un saka, ka šobrīd šai klasei ir vislabākā attiecību dinamika, kā arī labākās sekmes. Diemžēl atbalsts no citu skolotāju puses nav ticis saņemts, un kolēģi situāciju apraksta ar komentāru, ka skolotājai palaimējies, jo tikusi piešķirta tieši šī klase.

Sakārtot šādus problēmjaucējumus un spēt ieraudzīt bērna potenciālu ir iespējams ar daudz radošām pieejām. Pedagogiem ir jāstāsta par to, kā piedalīties ikviena bērna audzināšanā un izaugsmes veicināšanā, nevis turpināt norādīt uz bērnu īpatnībām. Ja ir pieeja: nav konflikts – ir komunikācija, ir konflikts – nav komunikācijas –, tad sadarbība starp bērniem un pedagogiem nevar notikt. Nobeigumā Līga Bērziņa atgādina, ka pozitīvai atgriezeniskajai saitei jāpastāv visos sadarbības līmeņos, arī starp vecākiem un bērniem. Brīdī, kad vecākiem būs lielāka ticība saviem bērniem, viņi būs gatavi arī vairāk iesaistīties diskusijās un runāt par kopīgu sadarbību bērnu attīstībai (prezentācija – protokola 5. pielikumā).

Baiba Moļņika pateicas Līgai Bērziņai un vēsta, ka, tuvojoties sanāksmes noslēgumam, ir īstais laiks pievērsties Jelgavas pilsētai, kur iekļaujošā izglītība ir aktuāls jautājums. Vārds tiek dots Jelgavas izglītības pārvaldes vadītājam **Guntai Auzai**, kura uzsver, ka Jelgava kā izglītības pilsēta būtiski atšķiras no citām Latvijas pilsētām. Atslēgas vārdi – iekļaujoša, attīstība, ilgtspējība un kvalitāte – raksturo Jelgavas izglītību. Visai Latvijai 2014.-2020. gadam tika izstrādātas izglītības attīstības pamatnostādnes, un arī Jelgava pēc tām vadās. Taču Gunta Auza uzsver, ka no pašvaldību skatupunkta paši svarīgākie atslēgas vārdi šīs sanāksmes kontekstā ir cilvēki – izglītības iestāžu vadītāji un izglītības pārvaldes kolektīvs, jo viņi veido šajā teritorijā izglītības politiku.

Gunta Auza izceļ, ka Jelgavā nekad nav pastāvējusi neviena speciālās pirmsskolas izglītības iestāde, un uzstādījums vienmēr ir bijis tāds, ka agrīnajā vecumā bērniem ar viņu individuālām vajadzībām nav jābūt vienā izglītības iestādē. Ir skaidrs, ka jāatbalsta dažādu instrumentu izveide un licenzētas izglītības programmas, kas radītas bērniem ar īpašām vajadzībām, taču tas nemaina faktu, ka šiem bērniem ir nepieciešams dzīvot, augt un mācīties kopā ar vienaudžiem. Jelgavā ir licenzētas visas speciālās izglītības programmas. 166 bērni jeb 5.3% no kopējā skaita ir bērni ar īpašām vajadzībām, un visi šie bērni mācās kopā ar saviem vienaudžiem. Pastāv divas iespējas: vai nu bērni tiek iekļauti grupā, vai bērniem iestādē tiek izveidota speciāla grupa, piemēram, no 12 grupām 2 ir ar speciālām izglītības programmām. Gunta Auza atbalsta tendenci, ka grupu skaits arvien samazinās un arvien vairāk bērnu iekļaujas starp vienaudžiem. Šāda sistēma veido un attīsta gan bērnu, gan skolotāju, gan ģimenes locekļus, jo šādā veidā ģimenes lieliski iemācas un atrod veidus, kā sadarboties.

Klātesošie tiek iepazīstināti ar Jelgavas skolu tīklu. Pilsētā ir divas valsts dibinātas speciālās internātpamatskolas, kuras nākotnē arī sagaidīs pārmaiņas. Abās skolās kopā ir salīdzinoši mazs bērnu skaits – 500 jeb 7% no visiem bērniem –, kuri mācās speciālās izglītības programmās, taču speciālo izglītības programmu spektrs ir ļoti plašs. Viena no šīm internātskolām tika dibināta kā attīstības centrs bērniem ar skoliozi un kustības traucējumiem, savukārt otra internātskola – bērniem ar psihiskās attīstības traucējumiem. Šobrīd neviena no šīm skolām vairs nav tikai ar vienu izglītības programmu, tām ir ļoti plašs programmu piedāvājums. Gunta Auza iepazīstina klātesošos ar tiem atbalsta pasākumiem, kurus var sniegt pašvaldība, un sniedz ieskatu izglītības iestāžu vidē, īpaši pievērstoties bērnuudārzam “Rotaļa” (prezentācija – protokola 6. pielikumā).

Gunta Auza salīdzina šīs dienas tēmu ar zobratu, kurā katrai sastāvdaļai ir vienlīdz svarīga nozīme, tāpēc atslēgas vārds ir sadarbība. Ikviena iesaistītā puse var sasniegt rezultātus, tikai sadarbojoties ar citām institūcijām, un saprotams, ka sadarbība ne vienmēr veidojas viegli. Taču visbiežāk problēma slēpjas informācijas tālāknodošanā, ja kāda no iesaistītajām pusēm – skolotāji, institūciju vadītāji vai ģimenes ārsti – nesaņem nepieciešamo informāciju, un minētie zobratīņi nesaķeras, mehānisms nedarbojas.

Ikviena izglītības iestāde ir pārmaiņu virpulī. Jelgavā ir tikai divas skolas – Spīdolas ģimnāzija un Jelgavas Valsts ģimnāzija –, kurās nav licencētu speciālās izglītības programmu. Nesen pārvaldē izlemts, ka tiks licencēta vēl viena jauna izglītības programma, kura tiks veidota bērniem ar dzirdes traucējumiem, jo pēdējo gadu laikā ir radusies tāda nepieciešamība. Šis piemērs atgādina, ka ikvienā pilsētā rodas arvien jauni izaicinājumi. Atbildīgajām institūcijām ir nepārtraukti jānācās, lai iekrātu pieredzi un tiktu ar tiem galā.

Ingus Alliks jautā, kur Jelgavā nonāk bērni ar speciālām vajadzībām, kas, piemēram, ir ratiņkrēslā, ja nav nevienas speciālās izglītības iestādes?

Gunta Auza vēlreiz apstiprina, ka Jelgavā vienmēr pastāvējušas licencētas grupas un atbalsta personāls. Ir plašs programmu spektrs gan bērniem ar kustību un mācīšanās traucējumiem, gan smagākām slimībām. 2013. gadā pašvaldība speciālo izglītības iestādi apvienoja ar citām iestādēm. Jelgavā ir arī valsts dibinātas internātpamatskolas, kurās kopā ir 280 bērnu. Ja bērns ir ratiņkrēslā, bet viņam nav attīstības traucējumu, tad visās pašvaldību skolās, izņemot divas iepriekš minētās, ir licencētas programmas, kurās uzņem bērnus ar šādiem traucējumiem. Pilna vides pieejamība ar liftu nodrošināta Jelgavas 4. vidusskolā, savukārt Jelgavas Valsts ģimnāzijas ēka, kura šobrīd tiek rekonstruēta un būs gatava 2019. gada martā, būs pieejama bērniem ar dažāda veida traucējumiem. Arī citās izglītības iestādēs tiek domāts par atbalsta pasākumiem: gan pirmsskolas izglītības iestādē "Kāpēcīši", gan "Ķīparos" peldbaseinu var izmantot bērni ar fiziskiem traucējumiem, kā arī pirmā internātpamatskola aprīkota ar liftu, bērniem ar skoliozi un kustību traucējumiem.

Ingus Alliks vaicā, vai tas nerada situāciju, ka bērni ar speciālām vajadzībām tiek novirzīti mācībām internātskolā?

Gunta Auza skaidro, ka internātskolā vide bērniem ar speciālām vajadzībām var būt saudzējošāka, taču izvēle paliek vecāku ziņā, kurā skolā sūtīt savu bērnu. Salīdzinot ar Rīgu, Jelgavā nav mikrorajonu sistēmas, tādēļ ikviena ģimene var brīvi izvēlēties skolu.

Sanāksmes turpinājumā **Baiba Moļņika** dod vārdu Veselības ministrijas pārstāvei Lienei Skujai.

Liene Skuja pateicas sanāksmes organizatoriem un atzīst, ka tās nozīmīgums noteikti slēpjas viedokļu apmaiņas iespējā. Lai gan lielākoties sanāksmes temats skar izglītības sektoru, arī Veselības ministrija ir iesaistīta šo jautājumu risināšanā.

Attiecībā uz sanāksmē runāto uz veselības jomu vairāk attiecināmi jautājumi par agrīno diagnostiku. Agrīnā diagnostika ir starpinstitucionāls jautājums, un ir svarīgi visiem saprast, vai runa ir par medicīnisku vai arī pedagoģisku diagnostiku. No tā ir atkarīgs arī tas, kas to veic un kāda ir bērna turpmākā virzība. Gadījumā, ja ģimenes ārsts vai pedagogi konstatē mācīšanās traucējumus, jābūt noteiktam tālākam rīcības plānam, lai nerastos vispārējs apjukums par to, kur vecākiem šādos gadījumos ir tālāk jāvērsas vai kurp jāvirza ģimenes ārstam, tā kā bērnam vairāk nepieciešama pedagoģiska, nevis medicīniska palīdzība. Pastāv attīstības un konsultatīvie centri ar plaša spektra programmām un lieliskiem speciālistiem, kur bērni var vērsties, taču šo bērnu virzību vajadzētu attīstīt. Izglītības un zinātnes ministrijā šobrīd strādā darba grupa, kas skata jautājumus saistībā ar bērniem ar speciālām vajadzībām. Tajā diskutēts arī par atbalsta pasākumiem bērniem ar speciālām vajadzībām, konsultatīvo attīstības centru nozīmi un to attīstības iespējām, kā arī citiem jautājumiem. Darba grupa turpinās darbu ne tikai pie atbalsta pasākumu noteikšanas bērniem ar speciālām vajadzībām, bet arī to diagnostikas. Liene Skuja piebilst, ka šī sanāksme noteikti dos tālāku ieguldījumu darba grupas lēmumu pieņemšanā.

Turpinājumā **Modra Jansone** pateicas par tēmas aktualizēšanu un ir saviļņota redzēt, ka ne tikai Izglītības un zinātnes ministrijai rūp tādi temati kā agrīnā diagnostika, atbalsta sniegšana un iekļaujošās izglītības nākotne, bet arī citu nozaru pārstāvjiem. Galvenais uzdevums ir mudināt arī citus sadarboties iekļaujošās izglītības jomā.

6.

Sanāksmes noslēgumā klātesošajiem ir iespēja apskatīt PII "Rotaļa" vadītājas **Ilzes Putnieces** vadībā un iepazīt tās labo praksi. Kopš iestādes pirmsākumiem iekļaujošā izglītība ir bijusi prioritāra, un jau 1997. gadā bērni, kuriem bija speciālās vajadzības, tika iekļauti parastajās grupiņās starp vienaudžiem. Ilze Putniece uzsver trīs galvenos atskaites punktus, kuri jau iepriekš tika minēti, runājot par iekļaujošo vidi: pirmkārt, vides pieejamība, radošums un modernums, lai varētu to piemērot bērniem ar īpašām vajadzībām, otrkārt, tie ir zinoši pedagogi, un, treškārt, ir svarīgi, lai ikviens bērns ierastos skolā ar prieku. Par to kopīgi jārūpējas speciālistu komandai – izglītības psihologam, logopēdam, fizioterapeitam, speciālajam skolotājam u.c. – , jo šie cilvēki ir galvenais balsts jebkurā situācijā gan skolotājiem, gan vecākiem, gan bērniem.

Sanāci noslēdz **Baiba Moļņika**, izsakot aicinājumu konsultatīvās padomes "Izglītība visiem" locekļiem sniegt papildu komentārus rakstiski.

Sanāksmi slēdz plkst. 12:50

Protokolam pievienotie komentāri:

Aļona Babiča akcentē, ka mūsdienu izglītības sistēmai ir nepieciešams reaģēt uz dažādību un nodrošināt visu iedzīvotāju sekmīgu iekļaušanu izglītības procesā, tajā skaitā, personām ar speciālām vajadzībām. Latvijā ir turpināma personu ar speciālām vajadzībām iekļaušana izglītības sistēmā, tajā skaitā, nodrošinot atbilstošu atbalsta personālu. Ņemot vērā pieaugošo izglītojamo skaitu ar speciālām vajadzībām vispārīglītojošās skolās, nozīmīga ir vispārīglītojošo skolu un speciālo izglītības skolu pedagogu mijiedarbība un zināšanu pārnese, un profesionālā pilnveide, tādējādi sekmējot izpratni par personām ar speciālām vajadzībām.

Aktuāla ir bērnu un jauniešu ar speciālām vajadzībām saskarsmes prasmju, socializēšanās un iekļaušanās sekmēšana un kompleksu iekļaušanas pasākumu izstrādāšana un piedāvāšana, kas vienlaikus veicinātu sabiedrības izpratni par šādu personu grupu ierobežojumiem un vajadzībām.

OECD pārskatā "Review of National Policies for Education: Education in Latvia" (2016) minēja, ka Latvija pievērš lielu uzmanību iekļaujošas izglītības principa īstenošanai, tajā skaitā, personām ar speciālām vajadzībām. Kā vienu no rekomendācijām OECD akcentēja nepieciešamību padarīt Latvijas skolas iekļaujošākas, tajā skaitā, apzinoties speciālās izglītības lomu un nozīmi.

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam (apstiprinātas ar 2014. gada 22. maija LR Saeimas lēmumu) kā vienu no rīcības virzieniem nosaka iekļaujošās izglītības principa īstenošanu un sociālās atstumtības riska mazināšanu, kas paredz šādu pasākumu īstenošanu:

- Skolotāju un pedagogu palīgu nodrošināšana valsts un pašvaldību vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs.
- Jauniešu ar speciālām vajadzībām integrācijas pasākumi izglītības iestādē, t.sk. individuālie mācību plāni, vasaras nometnes, atbalsta pasākumi izglītojamiem ar mācīšanās grūtībām un traucējumiem, t.sk. izglītojamo mācīšanās grūtību un traucējumu diagnosticēšana; atbalsts nepieciešamā pedagogiskā personāla un atbalsta personāla nodrošināšanai.
- Preventīvu pasākumu īstenošana izglītības pieejamībai un agrīnas skolas pamešanas mazināšanai, īpaši nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautajiem bērniem un

jauniešiem profesionālās un vispārējās izglītības iestādēs, nodrošinot interešu izglītības pasākumus, kā arī to kvalitātes un pieejamības paaugstināšanu vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs.

- Nozares ekspertu, VISC un pašvaldību līmeņa speciālistu izpētes pasākumi ar mērķi veicināt agrīnu, savlaicīgu speciālo izglītības vajadzību diagnostiku dažādās izglītības pakāpēs (izņemot augstāko izglītību), veicot preventīvus pasākumus funkcionālo traucējumu un speciālo vajadzību savlaicīgai kompensēšanai izglītības iestādēs.
- Atbalsta personāla - psihologs, logopēds, speciālais pedagogs - pieejamības nodrošināšana izglītības iestādēs, īpaši pirmsskolas un pamatizglītības posmā.
- Sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu iesaiste neformālās izglītības programmās (dienas aprūpes centros, grupu dzīvokļos, brīvības atņemšanas vietās, bērnunamos u.tml. esošos jauniešus, atkarībā nonākušos jauniešus, jauniešus ar garīgās attīstības traucējumiem, jauniešus, kas nemācās, nestrādā vai neapgūst arodu, u.c.).
- Atbalsts augstākās izglītības iegūšanai sociāli mazāk aizsargātām iedzīvotāju grupām, t.sk. stipendijas, granti studiju maksas segšanai, kā arī individuālo studiju plānu pieejamības nodrošināšanai.
- Atbalsts jauniešiem pedagogiem vidējās izglītības pakāpē (STEM mācību priekšmetu un jomu pedagogiem no 5. līdz 12. klasei), kā arī pirmsskolas, pamatskolas un vidusskolas pedagogu profesionālās kompetences pilnveide, t.sk. uzņēmējspējas, IKT, vardarbības problemātikas risināšana, u.c. attīstība.

Ir plānots, ka īstenotie pasākumi sekmēs iekļaujošās izglītības attīstību, kas ietekmēs arī obligātajā izglītības vecumā esošo sociālās atstumtības riskam pakļauto, kā arī bērnu un jauniešu ar speciālām vajadzībām iekļaušanos izglītībā.

Elīna Petrovska uzsver, ka iekļaujošās bērniem ar īpašām un speciālām vajadzībām izglītības vides tematika ir ļoti aktuāla, īpaši ņemot vērā uzsāktās reformas izglītības saturā un mācīšanās pieejā. Eksperte pasakās UNESCO Latvijas Nacionālajai komisijai par jautājuma aktualizāciju, uzrunājot dažādus iekļaujošās izglītības aspektus. Katrs no mums ir dažāds ar daudzveidīgām prasmēm, spējām – tas nedrīkst būt šķērslis iekļauties izglītības vidē, sabiedrībā. Svarīgu lomu iekļaušanas politikā ieņem ne tikai ģimene, bet arī skolotājs, kas sniedz nepieciešamo atbalstu skolēnam, ģimenei. Šajā aspektā atzinīgi novērtēts UNESCO ilglaicīgais ieguldījums metodoloģiskajā atbalstā skolotājiem darbam ar iekļaujošiem jautājumiem izglītībā. Diskusija par iekļaujošu un kvalitatīvu izglītību būtu jāturpina un jāaktualizē sabiedrībā, tā veicinot “Izglītība visiem” principa ieviešanu dzīvē.

Gundega Zemture uzsver, ka normatīvajā regulējumā ir jāparedz garantēts atbalsts katram bērnam neatkarīgi no diagnozes vai tās esamības. Atbalstam jābūt pieejamam, kad tas nepieciešams, bez garas birokrātiskās ķēdes. Atbalstam jābūt pieejamam neatkarīgi no vecāku iespējām, tajā skaitā materiālajām iespējām un izglītības. Nav noslēpums, ka daļa vecāku dibinātu privātskolu ir radušās tāpēc, ka pašvaldību izglītības iestādes nav varējušas un gribējušas nodrošināt bērniem iekļaujošu vidi un mācību procesu, bērni tikuši diskriminēti un izstumti no izglītības sistēmas, viņu iespējas iegūt kvalitatīvu izglītību ir atkarīgas no vecāki finansēm.

Būtiski ir iesaistīt bērnus izglītības sistēmā ne vēlāk kā 3 gadu vecumā, nodrošinot mērķtiecīgi vadītu izglītības procesu. Eksperte rosina veidot un nostiprināt sadarbību starp izglītības iestādi, sociālo

dienestu, tiesībsargājošajām institūcijām, veselības aprūpes institūcijām un vecākiem, lai nodrošinātu kvalitatīvu izglītības un veselības pakalpojuma pieejamību katram bērnam.

Protokola pielikumi:

1. Sanāksmes programma un koncepts
2. Prezentācija “Saredzēt katru bērnu – UNESCO iekļaujošās izglītības koncepts (Baiba Moļņika, UNESCO LNK Ģenerālsekretāre)
3. Prezentācija “Pirmsskolas loma kopīgajā izglītības vīzijā, atbalsts bērniem ar īpašām un speciālām vajadzībām, iekļaujošas vides radīšana” (Ineta Upeniece, VISC Vispārējās izglītības satura nodrošinājuma nodaļas vadītāja, Mudīte Reigase – VISC Speciālās izglītības nodaļas vadītāja)
4. Prezentācija “Agrīna bērnu veselības traucējumu diagnostika ģimenes ārsta praksē. Starpinstitūciju sadarbības nozīme” (Ainis Dzalbs, Latvijas Lauku ģimenes ārstu asociācijas pārstāvis, ģimenes ārsts)
5. Prezentācija “Elementi, kas ļauj bērniem viegli iekļauties” (Līga Bērziņa, Latvijas Autisma apvienības vadītāja)
6. Prezentācija “Iekļaujoša, pieejama, kvalitatīva izglītība Jelgavā” (Gunta Auza, Jelgavas Izglītības pārvaldes vadītāja)

Pielikumi lejuplādējami šeit: <https://faiiem.lv/u/wsnc5h2>

Sanāksmes vadītāja:

Baiba Moļņika

Protokolēja:

Ilze Dalbiņa